

GEHEIM IN PSALM 32

Piet Schelling

‘Zolang ik zweeg, kwijnende mijn gebeente weg’

Wat doet een geheim met mensen, als dat geheim samenhangt met donkere kanten van het bestaan? En wat gebeurt er als zij hun geheim blootleggen voor God? Piet Schelling brengt ons met deze vragen in het centrum van Psalm 32.

Dr. P. Schelling is predikant in Monster en lid van de redactieraad van *Interpretatie*. Van zijn hand verschenen in 2008 *Daar word je beter van! Geloof, ziekte en gezondheid en Verwonderen* (gedichten bij foto's).

De titel van dit artikel zal velen bekend in de oren klinken. Hij komt rechtstreeks uit de Bijbel, uit Psalm 32:3 (NBG-vertaling). De woordkeus is welluidend en het ritme ligt goed in het gehoor. De dichtregel, in genoemde vertaling, komt indringend bij me binnen. Hij ontroert en beroert me, ook al snap ik niet meteen waarom. Wellicht is het zijn raadselachtigheid, die we vaker tegenkomen in de Schrift: je verstaat de woorden zonder ze te begrijpen.

Menselijk

Een paar jaar geleden was er een documentaire op de tv over een Nederlandse soldaat die naar Bosnië was uitgezonden. Daar had hij een afschuwelijke ervaring opgedaan. Een paar jongens hadden hem beroofd. Hij had aangifte gedaan. De Bosnische politie was de daders, twee jongens, op het spoor gekomen. Nu werden ze gestraft in het bijzijn van de Nederlandse soldaat. Een van de politiemannen schoot op een stille plaats één jongen dood. Daarna gaf hij het pistool in handen van de Nederlander en zei: ‘Schiet jij die andere dood.’ Hij weigerde. Toen kreeg hij zelf het pistool op zich gericht. Onder dwang schoot hij de jongen dood. Jarenlang had hij dit verschrikkelijke voorval verzwegen, totdat hij er geestelijk aan kapotging. Zolang hij zweeg, kwijnende zijn gebeente weg. Op de dag dat hij zijn geheim bekendmaakte, daagde er in de verte een ander leven.

Je kunt jarenlang ervaringen met je meedragen die je pijnigen vanwege schuld. Ooit heb je iets verkeerd gedaan, bewust of onbewust. Je hebt iemand schade berokkend of gekwetst. Of je hebt iets uitgevreten dat indruist tegen Gods bedoeling met jou. Je verstopt het diep in jezelf weg. Maar telkens speelt het op, dusdanig sterk dat het een last wordt. De Engelse schrijver Graham Greene laat een van zijn hoofdpersonen zeggen: ‘I would, there was a place to say sorry.’ Wil de dichter van Psalm 32 ons daarheen brengen, naar een adres waar we sorry kunnen zeggen? Licht daar de kern van menselijkheid?

De dichter

Wie is de dichter die vertelt dat hij zijn gebeente voelde wegwijnen, zolang hij zweeg over wat hij had misdaan? Dat is duidelijk, zegt de attente lezer,

want zijn naam staat boven de psalm: *ledawid*. Inderdaad, de psalm wordt volgens het opschrift toegeschreven aan David. Buiten dat past deze psalm goed bij Davids leven, dat zich kenmerkt door diepte- en hoogtepunten.

Gelet op het gegeven dat het partikel *le* van *ledawid* vijf betekenissen kan hebben, is het niet op voorhand duidelijk dat David de auteur is. De eerste betekenis is ‘van...’, wat erop duidt dat de naam die volgt de auteur is. De tweede is ‘voor/aan...’, wat aangeeft dat het volgende lied voor de genoemde persoon is geschreven en door wellicht hem is gebruikt. De derde betekenis luidt, naar Ugaritisch voorbeeld, ‘behorend tot de kring of het geslacht van...’. De vierde verklaring zegt ‘naar de manier of het voorbeeld van...’. De vijfde betekenis is dat een latere auteur of school ter wille van vermeerdering van aanzien van het gedicht de naam van David erboven heeft geplaatst.

Welke uitleg is juist? David heeft stellig liederen geschreven, maar of hij ook dit lied op zijn naam heeft staan, is onbekend. Wat de thematiek betreft had hij het kunnen schrijven. Tzvi Marx schreef eens in dit tijdschrift: ‘Op het stuk van zonde en berouw was koning David een expert. De grootsheid van zijn berouw was evenredig aan de kolossaliteit van zijn zonde. [...] Gelukkig wilde David zijn zwaar verdiende inzichten graag met anderen delen: “Ik leer en onderwijs u aangaande de weg die gij gaan moet” (Psalm 32:8).’¹

De conclusie: het gedicht zou van David afkomstig kunnen zijn, maar we hebben geen zekerheid. De inhoud van de psalm suggereert geen concreet voorval in Davids leven. Die onzekerheid biedt ruimte om de psalm boven een historische situatie of personage uit te tillen. Zo kan de tekst sneller een deel van ons, mensen van vandaag, worden.

Het ‘ik’

Het subject van de psalm staat in de eerste persoon enkelvoud. De ervaringen van de ik-figuur overheersen: ik zweeg, onthulde, bekende, leer en adviseer; mijn gebeente, zonde en overtreding. De dichter ontvouwt en beschrijft zichzelf als een mens van wie het leven verloopt van dieptepunt naar hoogtepunt, van beknelling naar bevrijding, van gejammer naar gejubel.

¹ T. Marx, *Emoties in de Tehilim. Psalmen gelezen vanuit de rabbijnse traditie*, *Interpretatie* 10,3 (2002), 22.

Echter, de psalm overstijgt het puur individuele karakter. Zoals zo vaak in de bijbelse literatuur is het ik nooit louter ik. Daardoor zal de gemeenschap zich eerder in het lied herkennen. Het ik van de psalmist wordt al zingend het ik van de lezer en daardoor krijgt het een wij-karakter. Buitendien draagt het lied een oproep in zich om tot inzicht te komen,² hetgeen wijst op zijn bovenindividueel karakter.

De eerste twee verzen bezingen de gelukzaligheid³ van de mens die niet meer wordt achtervolgd door kwade daden (overtreding, zonde, ongerechtigheid). Deze zijn door JHWH, in zijn goedheid, onzichtbaar gemaakt: vergeven, bedekt, niet toegerekend. Door in vers 1-2 de derde persoon te gebruiken, trekt de dichter meteen de aandacht van de lezer of zanger. Door de derde persoon aan het begin, krijgt de daarop volgende eerste persoon een collectieve klank. De oproep aan het slot tot het collectief – tweede persoon meervoud – versterkt die klank.

Aldus wordt de lezer voluit bij de psalm betrokken, ja, min of meer in de psalm getrokken. Als we het lied beginnen te zingen, staan we nog een beetje buiten de tekst, maar alras verdwijnt het gevoel van afstand en merken we: wij zijn het subject, het gaat over ons. We kijken niet meer vanaf de zijlijn naar de tekst, maar onze blik richt zich vanzelf op het eigen leven, het eigen hart. En met die attitude horen we dat de ik-figuur zwijgt en spreekt over wat zich roert in zijn innerlijk.

Het is niet ondenkbaar dat het ik het volk in balingschap vertegenwoordigt. Het volk dat wegwijnde is het volk dat verbannen is. Door zich bewust te worden van zijn vervreemding van God en van het overtreden van de tora, komt het tot schuldbelijdenis. Op de belijdenis volgt Gods daad van barmhartigheid met het wegdragen van deze schuld. Het vertrouwen in JHWH komt terug en de dichter - en met hem de gemeenschap - bezingt dat God de mens die op Hem vertrouwt, omringt met goedertierenheid. De bevrijding wordt tastbaar in de terugkeer naar het beloofde land.

Zolang ik zweeg...

Na de algemene beschrijving van JHWH's vergeving voor misstappen van de gekwelde mens, wat leidt tot omkering tot een welzalgige mens (vs. 1-2), spreekt de dichter over de ervaring van het zwijgen over zijn wandaden. Waarover hij exact zwijgt, zegt hij niet. Hij noemt de gebruikelijke woorden voor het bewandelen van verkeerde wegen: overtreding, zonde, ongerechtigheid, bedrog. De Hebreeuwse equivalenten hebben ieder hun eigenheid, die we op het spoor komen als we hun contexten in het Oude Testament volgen.⁴ In Psalm 32 spelen de nuances van de woorden geen rol, zij staan als synoniemen naast elkaar. Het gaat de dichter om zijn ellendige situatie te duiden en daarbij plaatst hij de hoofdwoorden bij elkaar en zegt daarmee: zó erg is het

De Geest van God fluistert David de psalmen in.
All Saints Church, Cambridge.
Foto: Anton Sinke

met me gesteld, het is werkelijk fout gegaan met mij. Niet wát zijn misstappen zijn is van belang, maar dát hij ze heeft begaan. Hij draagt dat al lange tijd met zich mee. Hij zwijgt erover.

Zijn zwijgen is verbergen en wegstoppen. Hij probeert te verdringen wat mis is gegaan in zijn leven. Hij leeft alsof er niets is gebeurd. Niemand om hem heen weet wat in zijn leven is gebeurd. Hij heeft het bedekt. Wat hij niet kan voorkomen, is dat de overtredingen pijnlijk schuren tegen zijn ziel. Van binnenuit vreten zij aan hem. De donkerte van zijn innerlijk dringt door in heel zijn leven, in lichaam en geest.

Zijn gebeente kwijnt weg. We hoeven dat niet perse letterlijk te verstaan, ofschoon dat zeker mogelijk is. Wie heeft geen ervaring met de invloed van onze binnenkant op onze buitenkant, en andersom. De mens is een eenheid en zodra een deel daarvan klem zit slaat dat neer op het andere deel. De tweede regel van vers 3 zegt dat hij de gehele dag jammert. De 'gehele dag' duidt erop dat het hem voortdurend bezighoudt, hij komt er niet los van. Het gejammer toont hoe ellendig hij zich voelt.

Vers 4 bevestigt het drama, waarin hij door eigen toedoen de hoofdrolspeler is. Dag en nacht voelt hij als een ondraaglijke druk de hand van JHWH op

² De betekenis van het opschrift maskil (NGB: 'leerdicht'; NBV: 'kunstig lied'; SV: 'onderwijzing') is onzeker. Vermoedelijk is het technische term, die aangeeft dat de tekst inzicht bevordert.

³ Zie Tenachon 26 (1987), 419.

⁴ Vgl. Theologisch Wörterbuch zum Alten Testament II, 862v.

hem. In die kwelling door hemzelf opgeroepen, voelt hij de hand van God. Het heeft ervan weg dat God onafgebroken aan zijn gehoorbeen klopt om hem bewust te maken van zijn misstappen. De hand van God wakkert hem aan uit zijn gevangenschap te komen. Die drukkende hand is geen straf voor wat hij heeft misdaan, maar een metafoor van Gods betrokkenheid in zijn leven, God is niet los van hem. Nu hij die hand voelt, blijkt ook hij niet los van God te zijn.

Ongerechtigheid ontkennen – wegdrukken, ervoor vluchten – brengt lijden teweeg en lijden voert tot gejammer. De joodse traditie noemt dit ‘de kwellingen van Gods liefde’ met de kans en het doel de mens tot zelfonderzoek te brengen.⁵

Een geheim hebben, kan een last zijn. Een geheim blijft theologisch een geheim, zolang het niet door de drager zelf is onthuld. Ook al doorgrondt God de mens, om met Psalm 139 te spreken, God kan pas iets met een kwellend geheim, als de mens dat voor Hem onthult.

Totdat ik ging spreken...

De dichter lijdt onder zijn geheim van zijn misdrijvingen. Lang heeft hij ermee rondgelopen. Op het laatst wordt de last hem te zwaar. Zijn gebeente kwijnt weg en zijn merg verdort. Dat wil zeggen: alle levendigheid is verdwenen, het lijkt wel of hij dood is.

Op een dag – hij is ten einde raad – vertelt hij al zijn rottigheid aan God. De twee werkwoorden die hij in de mond neemt, zijn ‘bekendmaken (*jada hifil*)’ en ‘niet verbergen (*kasah*)’. Nergens in de psalm staat dat hij om vergeving vraagt, wel dat na de onthulling God hem vergeeft.

Interessant is dat het werkwoord ‘verbergen’ van vers 5 ook in vers 1 staat. In vers 5 is de dichter subject: hij verbergt niet langer zijn zonde. In vers 1 wordt, zonder het ontkenningsspartikel, God als subject verondersteld. Op het niet langer verbergen van de zonde door de ik-figuur antwoordt God met het verbergen van die zonde. Het eerste roept het laatste op, het laatste kan pas gebeuren als het eerste heeft plaatsgevonden. Tussen het eerste en het laatste ligt de kentering. Dat wil zeggen, Hij draagt het weg en maakt het onzichtbaar. Anders gezegd: het heeft geen invloed meer op de eerdere drager ervan, het staat niet langer tussen God en mens als een muur die het zicht op vrijheid ontnemt.

Hoor hem uitroepen: ‘Gij zijt mij een verberging, voor benauwdheid zult Gij mij behoeden, gij omringt mij met gezangen van bevrijding’ (vers 7) (NV). Hij weet zich beschermd, behoed en omhuld met bevrijding. Na de moedige daad van de bekentenis van de ik-persoon, is daar Gods barmhartige daad van vergeving.

Zijn leven is omgekeerd. De joodse traditie zegt: ‘Wanneer iemand terugkeert van zijn overtreding en de overtreding uit zijn gedachte bant en in zijn hart besluit dat hij het niet nogmaals zal doen, en berouw heeft over wat hij gedaan heeft’ dan is er sprake van echte verandering.⁶

Homilie

Nadat ik deze psalm en vooral de verzen 3-5 aandachtig had gelezen, vroeg ik me af: welke elementen zou ik kunnen uitwerken in een preek over dit lied. Ik denk aan deze:

Daden die kwaad in zich dragen en kwaad uitdragen, verdragen het licht niet en daarom verbergen wij die daden. Een begrijpelijke reactie, want wij willen liever niet met eigen donkerte geconfronteerd worden.

Zulke daden, opgeborgen in de ruimten van ons innerlijk, schuilen daar niet passief. Zij wakkeren schuld aan en schuld brengt onrust teweeg en onrust leidt tot lijden. Ja, we kunnen er ziek van worden. In dit verband is het interessant dat Jezus meer dan eens vergeving en genezing hand in hand laat gaan.

De beslissing om het hart te laten spreken – bekentenis, berouw – is een uiting van moed. Immers, zwakheid en kleinheid erkennen is een teken van kracht.

De God van Israël laat geen gelegenheid onbenut om de mens te overweldigen met zijn genade. Alleen, die genade kan pas naar binnen stromen bij de schuldige, als deze zich heeft geopend. In die zin dat hij zijn overtredingen erkent, berouw toont en de goede wil heeft zich metterdaad om te keren. Genade is niet goedkoop!

Er gaat een roep uit van de mogelijkheid om gemeenschappelijk, in de liturgie, zonde te onthullen. Door ons met elkaar te openen naar de Eeuwige en onze donkerte gezamenlijk met Hem te delen, neemt solidariteit toe en wordt ons ik opgenomen in het wij van de geloofsgemeenschap.

Bekentenis en de daarop volgende vergeving dienen tot verandering in gedrag en daden te leiden. Zoals een wijsheid uit het chassidisme zegt: ‘Hoe weten wij dat onze zonden vergeven zijn? Doordat we ze niet meer doen.’

Jazeker, dit gedicht van minstens 2500 jaar oud kan mensen van nu helpen bevrijdend om te gaan met de duistere kant van hun leven.

⁵ Zie Tenachon 26 (1987), 419.

⁶ Tenachon 17 (1987), 268.